

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

СІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ **Правничо-політичні цінності як фактор** **демократичного розвитку України**

Матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції

24-25 листопада 2022 р.

КИЇВ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2023

Редакційна колегія:

- Андрущенко В. П.** ректор НПУ імені М. П. Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*співголова Редакційної колегії*);
- Шемшученко Ю. С.** радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, академік НАН України, академік НАПрН України заслужений діяч науки і техніки України, професор (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Андрусишин Б. І.** завідувач кафедри теорії та історії держави і права, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві, академік Української академії історичних наук, академік АН ВШ України, академік Української академії політичних наук, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Скрипнюк О. В.** директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Пилипчук В. Г.** директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Бучма О. В.** вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, кандидат філософських наук, доцент (*вчений секретар*);
- Пархоменко Н. М.** завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;
- Бабкіна О. В.** завідувач кафедри політичних наук НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор політичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Вернидуб Р. М.** проректор з навчально-методичної роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Карнаух А. А.** заступник декана з наукової та виховної роботи соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат політичних наук, доцент;
- Лавриненко В. Г.** проректор з міжнародних зв’язків НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор;
- Встрів І. Г.,** проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Гамула І. А.,** проректор з перспективного розвитку та інфраструктури університету, кандидат педагогічних наук, доцент;
- Корець М. С.,** проректор із науково-педагогічної та адміністративно-господарчої роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри загально-технічних дисциплін, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Торбін Г. М.,** проректор з наукової роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, доктор фізико-математичних наук, професор;
- Оніщенко Н. М.,** заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
- Євтух В. Б.,** декан соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;
- Огірко Р. С.,** професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент;
- Стеценко В. Ю.** завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор юридичних наук, професор;
- Токарчук О. В.** доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, керівник інформаційно-просвітницького центру з прав людини;
- Шитий С. І.,** модератор сайту соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент.

Ч 75 СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Правничо-політичні цінності як фактор демократичного розвитку України : матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції, 24-25 листопада 2022 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. – 142 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

ПАНЕЛЬ ІІІ

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ЗАХИСТ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ росії ПРОТИ УКРАЇНИ

*А. А. Карнаух,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ДЕМОКРАТИЧНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Головною тенденцією розвитку сучасного європейського парламентаризму є підтримка політичних партій з боку держави. З середин 50-х років ХХ століття починає активно застосовуватися державне фінансування. В країнах Європи впровадження державного фінансування було зумовлено, перш за все, необхідністю обмеження впливу приватних осіб (небезпека лобіювання інтересів тієї чи іншої групи капіталу) та іноземних організацій (що неприпустимо з огляду на національну безпеку країни) на партійну діяльність.

Правовою основою державного фінансування стало конституційне визнання політичних партій найважливішим інструментом громадянського суспільства, яке відіграє зростаючу роль в організації і здійсненні державної влади. Таке визнання покладає на державу обов'язок сприяти політичним партіям у найбільш ефективному здійсненні їхніх функцій. Фінансова підтримка держави стає особливо необхідною в умовах, коли активна участь у політичному житті і, насамперед, у виборчому процесі, вимагає великих матеріальних витрат, на які не вистачає ані власних фінансових коштів партій, ані добровільних пожертвувань (або членських внесків) [1, с. 190].

Як відомо, на сучасному етапі фінансування політичних партій здійснюється з таких джерел: вступних і членських внесків; підприємницької

діяльності партій; пожертвувань; державного фінансування та приватного фінансування. Перші два джерела виникли історично раніше, ніж три інших і становлять самофінансування політичних партій. При цьому головним джерелом фінансової незалежності були вступні й членські внески.

Наразі добре відомий факт фінансової несаможитливості партій. Це стосується партійних систем практично усіх держав. Банкрутство членських внесків як головної складової партійних бюджетів пояснюється низкою причин, що виникли майже одночасно в останній чверті минулого століття, найістотнішими серед яких є втрата політичними партіями масового характеру. У свою чергу падіння довіри населення до політичних партій призвело до зменшення членського складу політичних партій.

Також слід зазначити, що зменшення чисельності членів політичних партій пов'язане також із появою кадрових партій, у яких формальне членство не є обов'язковим.

В умовах сьогодення партії, які виникають уже не розраховують на вступні й членські внески як джерело фінансування, а одразу орієнтуються на інші джерела (у першу чергу, на кошти певних спонсорів).

З часом з'явилися нові джерела фінансування партій, які за масштабами істотно переважають традиційні. Мова, насамперед, йде про державне й приватне фінансування та про нові можливості, пов'язані з підприємницькою діяльністю політичних партій. Включення держав у фінансування політичних партій у західних країнах відбулося у 70-ті роки ХХ ст. Першою країною, що ввела в законодавчому порядку державне фінансування політичних партій, була ФРН. Потім у 60-х роках воно було введено у Франції, Австрії, Швеції, Фінляндії, Данії й у 70-х роках – в Італії, Норвегії [1, с. 192].

Одним із найбільш поширених інструментів зменшення залежності політичних партій від надмірного впливу фінансово-політичних груп є державне фінансування партій. Основну мету державного фінансування політичних партій було досить чітко окреслено в одному з перших загальноєвропейських документів, що стосувалися цього питання, – Рекомендаціях ПАРЄ “Фінансування політичних партій”: “Політичні партії мають отримувати фінансування з державного бюджету для запобігання встановленню залежності від приватних донорів та гарантування рівності можливостей для усіх політичних партій”.

Державне фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до внесених змін до Закону України “Про політичні партії в Україні”, розпочалося з третього кварталу 2016 року.

У 2020 році, відповідно до Закону України “Про політичні партії в Україні” право на отримання державного фінансування мають п'ять

політичних партій, які у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року отримали не менше п'яти відсотків голосів виборців: “Слуга народу”, “Опозиційна платформа – За життя”, “Всеукраїнське об'єднання Батьківщина”, “Європейська Солідарність”, “ГОЛОС”.

Рішення про надання партії державного фінансування її статутної діяльності приймається Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) на підставі результатів останніх чергових або позачергових парламентських виборів. На НАЗК покладені й функції розподілу державного фінансування між партіями.

Державне фінансування політичних партій підвищило рівень фінансової, організаційної та кадрової спроможності партій, дозволило диверсифікувати джерела фінансування партійної діяльності, зменшило рівень залежності партій від великих донорів, зменшило ризики корупції у політиці за рахунок зменшення залежності партій від приватних донорів, дало змогу компенсувати скорочення кількості членів партій і, відповідно, надходжень від членських внесків, переорієнтувати діяльність партій з постійного пошуку джерел фінансування на внутрішньопартійний розвиток, створило умови для чесної та вільної політичної конкуренції, розвитку нових партій [2].

Законом України “Про політичні партії в Україні” було запроваджено не тільки державне фінансування політичних партій, але й щоквартальну звітність для політичних партій, встановлено максимальний розмір суми внеску від фізичних та юридичних осіб, та передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення встановленого порядку або строків подання звітів політичних партій, подання завідомо недостовірних відомостей у звітах політичних партій, порушення порядку надання або отримання внесків, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичних партій. Завдяки чинному Закону України “Про політичні партії в Україні” відповідальність політичних партій за різноманітні порушення збільшилася й чіткіше врегульована [2].

Таким чином, державне фінансування статутної діяльності політичних партій є ключовим інструментом підвищення фінансової прозорості діяльності політичних партій.

Ще одним джерелом фінансування сучасних політичних партій, що істотно зростає є кошти спонсорів – приватних і юридичних осіб.

Оскільки приватне фінансування, зокрема пожертви, створює можливості для впливу та корупції, мають застосовуватися такі правила:

- 1) заборона пожертв від державних підприємств, підприємств, що знаходяться під державним контролем, фірм, що виробляють товари чи надають послуги для публічного адміністративного сектору;
- 2) заборона пожертв від компаній, розташованих в офшорних зонах;
- 3) суворі обмеження на пожертви від юридичних осіб;
- 4) законодавча межа максимальної суми пожертв;
- 5) заборона пожертв від релігійних інституцій [1, с. 193].

Забороняються пожертви від іноземних держав чи підприємств. Але це не має перешкоджати фінансовим жертвам від громадян, які перебувають за кордоном.

Має гарантуватися прозорість приватного фінансування кожної партії. Для досягнення цього партія повинна щороку оприлюднювати річний фінансовий звіт за попередній рік, що має включати список усіх пожертв, окрім членських внесків. Усі пожертви, що перевищують установлений законодавством обсяг, мають бути обліковані та оприлюднені.

Контроль за фінансуванням партій і виборчих кампаній та відповідальність за правопорушення (Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1516 2001 р.) – нагляд за фінансуванням партій та виборів, а також відповідальність за порушення у сфері фінансування партій і виборів, мають базуватись на таких принципах:

- 1) моніторинг фінансування партій і виборчих кампаній має бути незалежним;
- 2) незалежний моніторинг повинен включати перевірку фінансових звітів партій і витрат на виборчі кампанії, їх оприлюднення та публікацію;
- 3) державам слід сприяти спеціалізації судової влади, правоохоронних органів та інших працівників у боротьбі проти незаконного фінансування партій і виборчих кампаній;
- 4) порушення правил фінансування партій і виборчих кампаній повинно мати наслідком застосування ефективних, пропорційних та превентивних санкцій [4, с. 42].

Отже, відкрите та прозоре фінансування політичних партій і кандидатів є вирішальним фактором у боротьбі проти корупції, а також за завоювання та збереження довіри громадян до політичних процесів.

Література:

1. Політичні партії: теорія та функціональні практики : [Навчальний посібник] / Новакова О. В., Агафонова Г. С., Моїсєєва А. С., Струнін П. А. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 300 с.
2. Про державне фінансування політичних партій. Режим доступу : <https://nazk.gov.ua/uk/documents/pro-derzhavne-finansuvannya-politychnyh-partij/>

3. Державне фінансування статутної діяльності політичних партій: досвід ЄС і напрями удосконалення вітчизняного законодавства. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/derzhavne-finansuvannya-statutnoi-diyalnosti-politichnikh-partiy-dosvid-es-i>
4. Підтримка належного урядування: проект протидії корупції в Україні. Режим доступу: <https://parlament.org.ua/upload/docs/Text.pdf>
5. Фінансування політичних партій та виборчих кампаній. Режим доступу: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns-UK.pdf>

*Купіна Л. Ф.,
професор кафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
НПУ імені М. П. Драгоманова,
доктор юридичних наук, доцент;*

*Вознюк Т. А.,
студент 4 курсу
соціально-правового факультету
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДЕРАДЯНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ УКРАЇНИ

Вперше за часі існування незалежності України було зроблено спробу викорінення усталених термінів в трудовому законодавстві, які не сприяли ефективному застосуванню норм Кодексу законів про працю України при регулюванню суспільних відносин. Так, Законом України № 2215 від 21.04.2022 “Про дерадянізацію законодавства України” було зроблено заміну терміну, який визначав сторону трудового договору – “власник або уповноважений ним орган” на “роботодавець”.

Декілька десятиліть ця проблема визначення сторони трудового договору обговорювалася в наукових колах, обґрунтовувалися причини та підстави зміни термінології, досліджувалися наслідки від складності та неоднозначності визначення сторони роботодавця як власник та уповноважений власником орган при застосуванні на практиці.

Процес дерадянізації обумовлений тим, що впродовж століть російський імперський режим намагався нав'язати міф про вторинність української культури та її зв'язок з російською культурою. Насправді українська культура самобутня та унікальна. Саме тому, необхідне